

## **7.10.2018 Zonta International Piiri 20:n piirikokous Tuusulan Krapihovissa**

### **Lapsiavioliitot maailmalla ja Suomessa**

Naisjärjestöjen Keskusliitto, pääsihteeri Terhi Heinilä

Kuvernööri Lea Helle,

Naisjärjestöjen Keskusliiton kunniajäsen Tuulikki Petäjaniemi,

Hyvät Zontalaiset,

**Lämmin kiitos kutsusta tulla puhumaan tänne Zonta International Piiri 20 ry:n piirikokoukseen Tuusulaan.** Valtava määrä vapaaehtoistyötä on tehty yli 200 osallistujan kokousviikonlopun valmisteluun. Zontien tavoitteet ja eettinen arvomaailma; oikeudenmukaisuus, yleismaailmallinen ihmisoikeuksien kunnioittaminen, kansainvälinen vaikuttajuus, läheinen tuki ja ystävyys on helppo meidän kaikkien allekirjoittaa. Te Zontat kansainvälisenä järjestönä palvelette omaa yhteisöä ja omaa maata, vaikutatte ympäri Suomea, Viroa ja koko maailmaa.

**Zonta-piiri 20 on yksi Naisjärjestöjen Keskusliiton 59 jäsenjärjestöstä,** joissa on 400 000 jäsentä. Yhdessä meissä on voimaa. Edustajanne, huippuosaja mm. naisiin kohdistuvan väkivallan kysymyksissä, professori **Terttu Utriainen** toimii meille keskeisessä tehtävässä, Naisjärjestöjen Keskusliiton varapuheenjohtajana.

**Tänään teemamme on Lapsiavioliitot maailmalla ja Suomessa.** Lapsiavioliitot ovat Zonta-järjestön kansainvälinen teema ja keräätte varoja lapsiavioliittojen ehkäisemiseksi. Lapsi ja avioliitto. Sanat, joita ei kuuluisi joutua sanomaan yhdysanana. Lapsiavioliitoilla tarkoitetaan avioliittoja, joissa ainakin toinen osapuolista on alle 18-vuotias. YK:n lasten oikeuksien sopimus määrittelee jokaisen alle 18-vuotiaan lapseksi. Lasten oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle. Lapsi tai nuori, jonka tehtävä elämässä on vielä kaikkea muuta kuin elää avioliitossa.

**Meillä naisilla on Suomessa ja Virossa monella tapaa hyvä elää, kouluttautua, tehdä työtä, yhdistää työ ja perhe-elämä, harrastaa.** Lapsiavioliitoista puhuttaessa ajatus siirtyy helposti kehittyviin maihin. Tahtoisin kuitenkin aloittaa puhumalla Suomesta. Meidän on tässä suhteessa syytä katsoa peiliin.

Aiemmin oli mahdollista avioitua tasavallan presidentin erivapaudella. **Tällä hetkellä Suomessa voimassa olevan avioliittolain mukaan oikeusministeriö voi erityisistä syistä antaa alle 18-vuotiaalle luvan avioitua.** Tälle poikkeusluvalla ei ole säädetty alaikäraja.

Vuosien 2010 ja 2016 välillä Suomessa haettiin 147 ja myönnettiin 119 poikkeuslupaa. Suurin osa näistä myönnettiin Suomen kansalaisille perustuen uskonnolliseen vakaumukseen ja/tai raskauteen. 119 lasta sai siis luvan Suomessa avioitua kuuden vuoden aikana.

**Kysymys alaikäisten avioliitoista on vahvasti sukupuolittunut.** Valtaosa, peräti noin 80 prosenttia, poikkeusluvan saaneista alaikäisistä on tyttöjä. Lisäksi lähes aina avioliiton toinen osapuoli oli täysi-ikäinen aikuinen. Vain kymmenessä tapauksessa molemmat osapuolet olivat alaikäisiä ja vain kahdessatoista tapauksessa ainoa alaikäinen oli poika.

Myös poikkeusluvalla myönnetty alaikäisten avioliitto on lapsiavioliitto. Lapsiavioliitot eivät ole lapsen edun mukaisia. On huomattava, että alaikäisinä avioituneet tytöt harvoin jatkavat opintojaan ja kouluttautuvat.

**Yksi yleisimmistä syistä poikkeusluvan saamiselle Suomessa on alaikäisen tytön raskaus.** Lapsen saanti voi olla nuorelle vaikeaa, niin henkisesti kuin fyysisestikin. Jos nuori haluaa lapsen, on erityisen tärkeää, että hän saa vanhempien tai muiden läheisten aikuisten jatkuvaa tukea. Ellei sitä ole saatavilla, nuori tarvitsee lastensuojelun tukea. Avioliitto ei ole ratkaisu tuen varmistamiseksi. Alaikäisten avioliitot Suomessa ovat usein seurausta häpeäkulttuurista. Raskauden ajatellaan tuovan häpeää perheelle ja lapselle ja sitä yritetään korjata.

**Nykyisin on myös mahdollista tunnustaa lapsen isyys** raskausaikana neuvolassa ja täten turvata huoltajuuteen, perintöihin ja perhe-eläkkeeseen liittyvät oikeudet. Avioliiton solmiminen ei tuo sellaisia oikeudellisia etuja, jotka voisivat perustella avioliittoa lapsen edun näkökulmasta.

**Naisjärjestöjen Keskusliitto vaatii alaikäisten avioliittojen kieltämistä Suomessa. Mielestämme alaikäisten avioliitot ovat tasa-arvon räikeä epäkohta.** Olemme pitäneet asiaa esillä, ottaneet kantaa ja tavanneet päättäjiä, vaikuttaneet alaikäisten avioliiton poikkeuslupakäytäntöä vastaan. Nyt näyttää siltä, että muutos voi olla mahdollinen.

**Muut Pohjoismaat ovat kieltäneet tai ovat kieltämässä lapsiavioliitot.** Ruotsi ja Tanska edellyttävät 18 vuoden alaikärajaa avioliiton solmimiselle ja vastaava lainsäädäntö on tekeillä Norjassa.

**Huolimatta tästä alaikäisten avioliitot sallivasta lainsäädännöstä Suomi noudattaa ulkopoliitikassaan lapsiavioliittojen vastaista linjaa.** Suomi on sitoutunut YK:n kestävä kehityksen Agenda 2030 tavoitteisiin, jotka yksiselitteisesti edellyttävät lapsi- ja pakkoavioliittojen kieltämistä ja lopettamista. Lainsäädäntömme ei kuitenkaan vastaa juhlapuheita.

**YK:n Agenda 2030 lisäksi Suomea sitovat muutkin kansainväliset sopimukset, velvoitteet ja suositukset.** Esimerkiksi YK:n lapsen oikeuksien komitea, Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous, YK:n ihmisoikeusneuvosto ja YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus linjaavat avioliiton olevan vain ja ainoastaan kahden aikuisen välinen sopimus.

**Alaikäisten avioliitoissa voi olla pakkoavioliiton leima.** Kun kyseessä on lapsi, on kyseenalaista, miten hän voi määrittellä oman tahtonsa. Suomen lainsäädäntö ei tunnista pakkoavioliittoa ja lisäksi pakkoavioliitto voidaan päättää ainoastaan avioerolla, mikä on vastoin Istanbulin sopimusta, Euroopan neuvoston yleissopimusta nainiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta.

**Nykyinen ihmiskauppaan ja pakottamiseen liittyvä rikoslainsäädäntö ei Suomessa ole riittävä.** Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että tyttöjen ja naisten oikeuksien kokonaisvaltainen edistäminen vaatii ulkomailla solmittujen alaikäisten avioliittojen tunnustamatta jättämistä ja pakkoavioliittojen kriminalisointia ja niiden mitätöinti tulee mahdollistaa. Jäsenjärjestöistämme muun muassa maahanmuuttajataustaisten naisten kanssa työskentelevä Monika-Naiset liitto on aktiivisesti vaatinut pakkoavioliittojen kriminalisoimista.

## **Miten sitten voivat maailman tytöt?**

**Vaikka useimmat maailman maat ovatkin sitoutuneet lapsiavioliittojen lopettamiseksi, joka kolmas tyttö kehitysmaissa, yhteensä 12 miljoonaa vuosittain, avioituu ennen 18 vuoden ikää.** Joka yhdeksäs heistä on alle 15-vuotias, osa alle 10-vuotiaita. Tämä tarkoittaa sitä, että juuri tänään yli 39 000 tyttöä ympäri maailmaa naitetaan alaikäisenä avioliittoon.

Luvut ovat monen maan kohdalla erityisen järkyttäviä. Esimerkiksi Nigerissä 77 prosenttia 20-49-vuotiaista naisista oli joutunut avioon alaikäisinä. Lainsäädännöistä huolimatta liian harva maa käytännössä pystyy valvomaan lapsiavioliittojen kieltoa.

Lapsiavioliitot ovat lisääntyneet erityisesti pakolaisalueilla, joissa tytöt järjestetään hyvin nuorina avioon. Ennen vuotta 2030 yli 150 miljoonaa tyttöä uhkaa lapsiavioliitto. UNESCO:n tilastojen mukaan maailmassa on kuitenkin pystytty viime vuosina estämään 25 miljoonaa lapsiavioliittoa, pääosin Aasiassa.

**Tytöt joutuvat avioon usein vasten omaa tahtoaan.** Erityisesti kehittyvissä maissa perheet voivat nähdä tytön taloudellisena taakkana. Käytäntö, jossa morsiamen perhe maksaa sulhasen perheelle niin kutsuttuja myötäjäismaksuja, ylläpitää tilannetta. Myötäjäismaksu on usein sitä pienempi, mitä nuorempi tyttö on. Tämä ajaa perheet näyttämään tyttänsä aivan liian nuorina. Tämän lisäksi tyttö voi joutua koulun sijaan töihin ansaitsemaan itse myötäjäisensä. Avioliitto saattaa olla kulissi pakkotyölle, prostituutiolle tai muulle hyväksikäytölle.

**Pääsyyt lapsiavioliitoille maailmalla ovatkin äärimmäinen köyhyys ja sukupuolten välinen epätasa-arvo.** Suurin osa avioliittoon joutuvista tytöistä tulee köyhästä perheestä, he ovat heikosti koulutettuja ja asuvat maaseudulla.

Moni perhe saattaa ajatella, että avioliitto on hyväksi tytölle, sillä se suojaa tyttöä seksuaaliselta väkivallalta. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkansa. Lapsiavioliitoilla on selkeä yhteys raiskauksiin sekä pakotettuihin raskauksiin ja synnytyksiin.

**90 prosenttia maailman teinraskauksista tapahtuu lapsiavioliitoissa.** Arviolta 16 miljoonaa 15-19 -vuotiasta tyttöä synnyttää vuosittain lapsen. Näillä tytöillä on kaksinkertainen todennäköisyys kuolla raskauden tai synnytyksen aikana kuin aikuisilla naisilla. Raskaus on suuri riski nuorelle, jonka keho ei ole vielä valmis synnytykseen.

**Lähes aina viimeistään lapsen synnyttyä tytön koulu keskeytyy.** Nuoren äidin on jätävä kotiin hoitamaan lastaan ja tekemään kotitöitä. Kouluttamattomana tytön mahdollisuudet parempaan elämään aikuisena heikentyvät lähes olemattomiksi. Lisäksi kouluttamattomuuden, köyhyyden ja nuorena avioitumisen sekä lapsen saamisen kierre on vahvasti periytyvä.

## **Kuinka voimme katkaista tämä kierteen?**

**Avioliittoa ja häitä saatetaan pitää sukupolvelta toiselle jatkuneena tytön toiveena.** Avioliiton fyysisiä ja henkisiä vaikutuksia tytölle ei tiedosteta. Lapsena avioituneet ja äideiksi tulleet eivät useinkaan pidä itseään tärkeinä. Tällä mahdollistuu perinteisesti sukupoliroolien jatkumo.

On aika nostaa tyttöjen itseluottamusta ja muistuttaa, että väkivalta ei ole koskaan rakkautta. Kuten niin monen muunkin ihmisoikeuskysymyksen kohdalla, tiedotuksella on keskeinen rooli lapsiavioliittojen lopettamisessa. Faktoja lapsiavioliittojen haitoista on jaettava systemaattisesti erityisesti tytöille ja naisille, mutta myös pojille ja miehille. Erityisen tärkeässä roolissa ovat poliittiset päättäjät ja monissa maissa nk. kylänvanhimmat.

**Paras keino ehkäistä lapsiavioliittoja kehittyvissä maissa on naisten koulutus.** Luku- ja kirjoitustaito sekä taloudellinen voimaannuttaminen katkaisevat köyhyyden kierteen. Koulutetut naiset avioituvat myöhemmin, saavat vähemmän ja terveempiä lapsia, ovat itse terveempiä, kykenevät kouluttamaan itsensä ja lapsensa varmemmin sekä pääsevät osallistumaan kodin ulkopuoliseen työhön ja yhteiskunnallisen toimintaan. Näin aikaan saatu suotuista kehitys ei hyödytä vain tyttöjä ja naisia, vaan koko yhteisöä.

**Tarvitsemme lisää naisia opettajiksi edistämään tyttöjen turvallista ja laadukasta koulutusta.** Tarvitsemme enemmän naisia päätöksentekoihin edistämään seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeuksia. Tarvitsemme koulutettuja naisia osaksi digitalisaation kehitystä, jotta muuttuva työelämä ei syrjäytä naisia entisestään. Pelkästään mobiiliteknologia voisi nostaa kehittyvissä maissa 5,3 miljoonaa naista lukutaidottomuudesta vuoteen 2020 mennessä. Maanomistus- ja perintöoikeudet on mahdollistettava myös naisille.

**On myönteistä, että tytöt yhä useammin voivat kouluttautua.** Kuitenkin tytöt joutuvat poikia paljon useammin päättämään koulun ensimmäisten luokkien jälkeen, eikä koulunkäynnin jatkaminen ole mahdollista. Köyhät vanhemmat kouluttavat mieluummin poikansa. Tytöt joutuvat jäämään usein maaseudulla kotiin äidin avuksi, isät ovat muuttaneet työn perässä kaupunkiin.

**Tyttöjen on saatava olla tyttöjä, ei vaimoja. Tyttöjen koulutuksen puolesta väsymättä puhuu myös idolimme Malala Yousafzai.** Lokakuussa 2012, pakistanilaisen tyttökoulun opettajan tyttäreltä, intohimoisesti opiskeluun suhtautunutta Malalaa vastaan hyökättiin ja ammuttiin päähän. Malala jatkoi työtään ja vaikuttaa vahvemmin kuin koskaan tyttöjen vapaan, turvallisen ja laadukkaan koulutuksen puolesta. Vielä työtä on tehtävänä, sillä yhteensä 130 miljoonaa tyttöä ei tällä hetkellä pääse kouluun. Malala on kuitenkin toiveikas. "Meidän tulee rohkaista tyttöjä, että heidän äänensä merkitsee. Uskon, että elinaikanani jokainen tyttö tulee pääsemään kouluun."

### **Seksuaali- ja lisääntymisterveys ja -oikeudet**

**Seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja -oikeuksia vastustavat ryhmät ovat kasvattaneet voimiaan Euroopassa ja muualla maailmassa.** Tämä heikentää erityisesti kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien naisten ja tyttöjen mahdollisuuksia saada tarvitsemiaan palveluja ja tietoa.

Esimerkiksi **Agenda Europe** -liike on vahvistunut EU:n sisällä. Liikkeen tavoitteena on "palauttaa luonnollinen järjestys Eurooppaan", eli kieltää mm. aborttioikeus, vähemmistöjen oikeudet, avioero, ehkäisy ja seksuaalikasvatus. Vastaavia liikkeitä on Euroopassa lähes 500.

Samaan aikaan Yhdysvaltain **presidentti Trumpin** antama **Global Gag Rule** -asetus leikkaa rahoitusta kansainvälisistä perhesuunnittelu- ja lisääntymisterveysohjelmista,

mm. kansainvälisen perhesuunnittelujärjestö IPPF:n ja YK:n väestörahasto UNFPA:n työltä.

On huomattava, että lapsiavioliitot ovat yleisiä myös Yhdysvalloissa, kärjessä osavaltioista on Teksas. Vuosina 2000-2010 yhteensä 250 000 alaikäistä avioitui, pääosin tyttöjä ja useimmiten puoliset ovat huomattavasti vanhempia miehiä. Tämä uskonnosta ja etnisestä taustasta riippumatta.

Seksuaalikasvatuksen, terveyspalveluiden sekä ehkäisyvälineiden saatavuuden takaaminen antaa ihmisille mahdollisuuden vaikuttaa oman elämänsä kulkuun. Seksuaalioikeuksien toteutuminen lisää tasa-arvoa ja vähentää köyhyyttä.

**Maailmassa on 214 miljoonaa naista, jotka haluaisivat käyttää turvallista ja tehokasta ehkäisyä,** mutta heillä ei ole sitä varten tietoa, ehkäisymenetelmiä tai siihen varaa. Lapsiluku ylittää perheiden toivoman lapsiluvun varsinkin köyhimmässä maissa.

**Pienempi lapsiluku antaa valmiuksia kohdata myös ilmastonmuutoksen aiheuttamia ongelmia.** Väestönkasvu keskittyy alueille, jotka ovat erityisen alttiita ilmastonmuutoksen aiheuttamille ääri-ilmiöille. Tutkimusten mukaan miljoonat näillä alueilla elävät naiset haluaisivat vähemmän lapsia, mutta heille ei ole tarjolla riittäviä palveluita.

**Panostus sukupuolten tasa-arvoon sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyteen on tuonut Suomelle vaurautta ja hyvinvointia.** Vuoden 2019 syksyllä olevalla Suomen EU-puheenjohtajuuskaudella Suomella on ainutlaatuinen mahdollisuus vahvistaa profiiliaan tasa-arvotoimijana ja pitää esillä naisten oikeuksia, erityisesti seksuaali- ja lisääntymisoikeuksiin liittyviä kysymyksiä.

**Tasa-arvon takapakki on pysäytettävä! Naisjärjestöjen Keskusliitto muistuttaa, että oikeus omaan kehoon ja turvalliseen aborttiin ovat rikkomattomia ihmisoikeuksia.** Keskusliitto edellyttää Suomelta yhtenäistä ja tinkimätöntä linjaa, vahvaa vaikuttamistyötä ja riittäviä resursseja sukupuolten tasa-arvon ja naisten oikeuksien edistämiseen. Meidän on turvattava naisten seksuaali- ja lisääntymisterveys ja -oikeudet Suomessa ja vaikutettava niiden toteutumiseksi Euroopan unionissa ja kansainvälisesti.

## **Nobelin rauhanpalkinto 2019**

**En malta olla puuttumatta myös ajankohtaiseen teemaan, monesti ajatuksissani olleeseen nuoreen irakilaiseen jesidinaiseen.** Hän piti yhden koskettavimmista koskaan kuulemistani puheista YK:n naisten asema -toimikunnan istunnon yhteydessä järjestetyssä tilaisuudessa New Yorkin kirjastossa maaliskuussa 2016. Tämä nuori nainen oli käynyt koulua Pohjois-Irakissa, historia oli ollut hänen lempiaineensa, hän haaveili opettajan urasta. Kunnes yllättäen Isis otti hänet panttivangikseen, piti yli vuoden ajan orjana.

Hän oli vapautunut vain hieman aiemmin, puhui vahvasti, kuitenkin lähes kuiskaten. *"Olen pitänyt kolmen kuukauden ajan puheita. Ääneni on ollut voimakas, mutta mitään ei ole tapahtunut. En jaksa enää puhua."*

Vasta myöhemmin oivalsin, että tämä nuori nainen oli tuleva ihmisoikeusaktivisti, viime perjantaina Nobelin rauhanpalkinnolla palkittu **Nadia Murad**. Kaikesta kokemastaan huolimatta Nadia on jaksanut jatkaa puhettaan. *"Puhuminen on velvollisuus. Orjiksi joutuneilla jesidinaisilla ei ole enää juuri mitään, eikä varsinkaan syytä vaieta."* Hän on tuonut maailman tietoisuuteen sen, mitä tuhannet jesidinaiset ja -tytöt ja muut maailman kriiseissä olevat naiset ovat sodankäynnin välineenä joutuneet kokemaan.

Yhdessä Nadia Muradin kanssa Nobelin rauhanpalkinnon sai gynekologi **Dennis Mukwege**. On vaikuttavaa, että suuresti ihailemamme ja arvostamamme Zontien ja Naisjärjestöjen Keskusliiton kunniajäsen ministeri **Elisabeth Rehn** on työskennellyt yhdessä Mukwegen kanssa Kongossa seksuaalisen hyväksikäytön uhrien kokemuksia kartoittaen.

Hyvät ystävät,

**Meillä ei ole syytä vaieta, ei Suomessa eikä maailmalla.** Voimme myös olla ylpeitä myös historiamme vahvoista naisista, jotka toimivat yhteisen hyvän puolesta, usein vaikeissakin olosuhteissa. Liputimme viime maanantaina **Miina Sillanpään** ja kansalaisvaikuttamisen puolesta. Ensi vuonna on **Minna Canthin** syntymästä kulunut 175 vuotta. Tyttöjen koulutautuminen, taloudellinen itsenäisyys ja naisiin kohdistuvan väkivallan vastustaminen kuuluivat myös Minnalle ja Miinalle keskeisiin arvoihin.

**Tänä vuonna juhlitaan Viron 100-vuotista itsenäisyyttä**, lämpimät onnittelut teille. Viime vuonna juhlimme Suomen 100-vuotista taivalta. Te Zontat, ensi vuonna 100-vuotiaat, osallistuitte myös mukaan juhluvuoden 100 tasa-arvotekoa -hankkeeseen mentorohjelmalla. **100 tasa-arvotekoa-hanke** keräsi enemmän kuin tavoitteena olleet sata tekoa, lähes 300 konkreettista uutta tasa-arvotekoa. Hankkeessa luotiin iso verkosto ja saatiin uudenlaisia toimijoita mukaan tasa-arvotyöhön.

**Katse on kuitenkin jo käännetty itsenäisyyden juhluvuodesta eteenpäin.** Tasa-arvotekojen merkitys ja arvo voivat näkyä vasta useiden vuosien jälkeen. Siksi **on tärkeää seurata tekoja ja miettiä, miten nyt kerättyjä malleja voitaisiin** edelleen syventää ja hyödyntää myös muissa organisaatioissa. Olemme iloisia, että tasa-arvotekojen foorumin johdossa jatkaa suuresti työtämme tukenut presidentti **Tarja Halonen**. **Haastamme myös teidät Zontat mukaan tähän tasa-arvotekojen jatkotyöhön!**

*On aika varmistaa, että jokaisella tytöllä on oikeus ja mahdollisuus olla vapaa, kasvaa aikuiseksi, valita miten haluaa olla ja elää ja miten juuri hän haluaa muuttaa maailmaa.*

*Tasa-arvo vaatii tekoja.*

*Minä voin hyvin, maailma voi paremmin.*